

ДИСБАЛАНСИ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ОЦІНКА ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Характерною тенденцією трансформаційних процесів в національній економіці України, що відбуваються останніми роками, стало зміцнення провідних позицій агропродовольчого сектору та зростання його ролі й впливу на макроекономічну динаміку усіх базових показників соціально-економічного розвитку держави.

Так, лише за п'ять звітних років (2012-2017 рр.) приріст частки сільського, лісового та рибного господарства у загальному обсязі валової доданої вартості по країні склав 3,1%, що є найвищим показником порівняно з іншими видами діяльності. Протягом чотирьох років поспіль у цій сфері щорічно створювалось 12-14% сукупної валової доданої вартості, що забезпечило їй стабільну третю позицію після оптової та роздрібної торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів та переробної промисловості. При цьому слід також взяти до уваги, що в обсязі валової доданої вартості, що її створено у переробній промисловості, достатньо вагома частина припадає на виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів, яке є однією із складових частин агропромислового сектору національної економіки (табл.).

Кількість зайнятих у сільському, лісовому та рибному господарстві у періоді, що розглядається, не зазнала значних змін. У 2017 р. вона становила близько 2,9 млн. осіб, або 17,7% від загальної кількості зайнятих в країні, що на 2,6 процентних пункти перевищило аналогічний показник по промисловості [1, с. 20].

Найбільш переконливо про роль агропромислового комплексу у національній економіці у теперішній час свідчить товарна структура експорту. Так, частка позицій, згідно УКТЗЕД, за кодами 1-24 (продукти тваринного, рослинного походження та готові харчові продукти) у загальному обсязі експорту країни зросла з 26,0% у 2012 році до 41,0% у 2017-му [2, с. 252; 3, с. 395].

Але, якщо розглядати динаміку розвитку агропродовольчого сектору держави через призму положень концепції інклюзивного зростання, яка просуває справедливі можливості економічних

учасників під час економічного зростання з вигодами для кожного сектору суспільства, рівний доступ до ключових ресурсів, розподілу

Таблиця

Частка валової доданої вартості та середньомісячна номінальна заробітна плата штатних працівників по Україні та у розрізі окремих видів економічної діяльності

	Частка валової доданої вартості, %			Середньомісячна номінальна заробітна плата штатних працівників	
	2012	2017	Зміна (+, -)	2017	
				грн.	% до середньої по країні
Україна - усього	100,0	100,0	х	7104	100,0
Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	16,7	16,3	-0,4	7631	107,4
Переробна промисловість	14,1	14,3	+0,2	7299	102,7
у т.ч. виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	3,7	4,5*	+0,8	6756	95,1
Сільське, лісове та рибне господарство	9,0	12,1	+3,1	6057	85,3
у т.ч. сільське господарство	х	х	х	5761	81,1
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	8,2	7,6	-0,6	7688	108,2
Операції з нерухомим майном	6,9	6,8	-0,1	5947	83,7
Добувна промисловість та розроблення кар'єрів	6,5	7,0	+0,5	9704	136,6
Освіта	6,0	5,3	-0,7	5857	82,4
Державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування	5,1	6,5	+1,4	9372	131,9
Фінансова та страхова діяльність	5,0	3,2	-1,8	12865	181,1
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	4,2	3,0	-1,2	4977	70,1

* 2016 р.

Джерело: складено автором за даними [1, с. 26; 3, с. 71, 73; 4, с. 64 ; 5, с. 138].

доходу та багатства [6, с. 58], то не можна не помітити його суттєвого відставання від інших секторів національної економіки. Підтвердженням цьому є значно нижчий рівень заробітної плати штатних працівників, яка у 2017 р. становила: у сільському господарстві – близько 80% від її середнього рівня по країні, а у виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – 95% (табл.).

Наявні статистичні дані щодо обсягу та структури грошових доходів домогосподарств також свідчать про їх відставання у сільській місцевості порівняно з міськими поселеннями. Так, наприклад, у 2017 році грошові доходи у середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство в міських поселеннях складали 7443,0 грн., а у сільській місцевості – лише 6535,6 грн., тобто були меншими майже на 14%. Головною причиною такого відставання є значно нижча частка саме оплати праці в загальному обсязі грошових доходів, яка у сільській місцевості становила 48,6%, а у міських поселеннях – 64,6% [3, с. 94].

Набагато гіршими є й можливості доступу жителів сільської місцевості до базових соціальних благ. Згідно офіційних даних Державної служби статистики України, станом на 1 січня 2018 року, питома вага обладнаної загальної площі житлових приміщень у житлових будинках, гуртожитках та нежитлових будівлях у сільській місцевості становила: водопроводом – 36,6%, каналізацією – 33,0%, гарячим водопостачанням – 24,0%, природним газом – 57,3%, центральним опаленням – усього 1,3% [7, с. 52]. Для порівняння зазначимо, що у міських поселеннях частка житла, обладнаного зазначеними послугами є значно вищою: по водопроводу – у 2,1 рази (обладнано 78,0%), по каналізації – у 2,3 (77,0%), по гарячому водопостачанню – у 2,6 (62,7%), по природному газу – в 1,4 рази (82,2%) [7, с. 51].

Крім того, результати аналізу у територіальному розрізі свідчать, що у деяких провідних за рівнем розвитку агропродовольчого сектору регіонах, зокрема у Вінницькій, Кіровоградській, Хмельницькій областях, обладнання житлового фонду у сільській місцевості відповідними послугами суттєво відстає навіть від зазначених вище середніх показників в цілому по країні.

Результати оцінки розвитку національної економіки з позицій «інклюзивного підходу» повністю підтверджують думку вітчизняних науковців щодо суперечності, в окремих випадках, процесу економічного зростання, коли більшість населення не відчуває покращення життя або воно є не зіставним зі збагаченням невеликої

групи людей [8]. Також не можна не погодитись з думкою авторів щодо того, що саме концепція інклюзивного зростання, на відміну від стандартного економічного зростання, зміщує акцент на розвиток людини, зростання її добробуту, зниження рівня бідності й нерівності.

Отже, наявні диспропорції між «внеском» агропродовольчого сектору в економічний розвиток країни в сучасних умовах, рівнем й якістю життя його працівників та домогосподарств, що проживають у сільській місцевості, можливостями доступу до економічних та соціальних благ, задоволення матеріальних й духовних потреб, з точки зору «інклюзивного підходу» є достатньо вагомими і мають стати об'єктом цілеспрямованої державної політики з метою їх зменшення та вирівнювання умов життя в масштабах усієї країни.

Практична реалізація принципів концепції інклюзивного зростання щодо агропродовольчого сектору, який нині відіграє провідну роль у розвитку національної економіки, потребує реалізації низки заходів, які, на нашу думку, сприятимуть, з одного боку, підвищенню рівня віддачі його потенціалу та, відповідно, зростанню конкурентоспроможності вітчизняної економіки на світовому ринку сільськогосподарської продукції та готових харчових продуктів, а з іншого – дозволять суттєво покращити стандарти життя як зайнятих у ньому працівників, так й безпосередньо усіх домогосподарств у сільській місцевості. Першочергові заходи мають бути спрямовані на:

- визнання, законодавче закріплення пріоритетності агропродовольчого сектору у загальнодержавній економічній політиці та його реальну підтримку з боку державних інституцій;

- підвищення інвестиційної привабливості агропродовольчої сфери України, у тому числі для іноземних інвесторів;

- державну підтримку та стимулювання виходу вітчизняних підприємств агропродовольчого сектору на світовий ринок продукції сільського господарства та продовольства;

- здійснення адресної преференційної політики для виробників сільськогосподарської продукції кінцевого споживання, у першу чергу для експортоорієнтованих підприємств;

- зростання оплати праці в агропродовольчому секторі до рівня, не нижче середнього у державі, з подальшим його поступовим підвищенням відповідно до обсягів генерованих доходів;

- розвиток системи пільгового кредитування підприємств, орієнтованих на використання інноваційних технологій при виробництві кінцевої продукції;

збільшення обсягів фінансування розвитку мережі закладів соціальної сфери у сільській місцевості, у тому числі за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів;

реалізацію цільових програм розвитку інфраструктури, насамперед шляхів сполучення (автомобільних, залізничних, водних) у сільській місцевості;

удосконалення організаційних та фінансово-економічних інструментів стимулювання діяльності об'єднаних територіальних громад щодо створення повноцінного і комфортного середовища на підвідомчих територіях, підвищення соціальних стандартів та надання високоякісних публічних послуг за різними напрямками життєдіяльності населення.

Послідовна реалізація, за допомогою дієвих механізмів, державної політики, спрямованої на інклюзивний розвиток та підтримку агропродовольчого сектору, як важливої складової єдиного господарського комплексу країни, нині є, по суті, безальтернативним шляхом забезпечення та утримання національної економіки на траєкторії економічного зростання в умовах сучасних глобальних трансформацій та викликів.

Список використаних джерел

1. Статистичний збірник «Сільське господарство України за 2017 рік» / відп. за випуск О.М. Прокопенко // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

2. Статистичний щорічник України за 2012 рік / за ред. О.Г. Осауленка // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

3. Статистичний щорічник України за 2017 рік / за ред. І.Є. Вернера // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

4. Статистичний збірник «Валовий регіональний продукт за 2012 рік» / за ред. І.М. Нікітіної // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

5. Статистичний збірник «Валовий регіональний продукт у 2017 році» / за ред. І.М. Нікітіної // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

6. Бобух І.М., Щегель С.М. Стратегічні орієнтири економічного зростання України: інклюзивність як ключовий пріоритет. Вісник НАН України. 2018. № 7. С. 55-70.

7. Статистичний збірник «Житловий фонд України» / відп. за випуск О.О. Кармазіна // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

8. Малий І.Й., Ємельяненко Л.М., Дзензелюк К.В. Імплементация концепції інклюзивного розвитку в практику регулювання зайнятості населення. Ефективна економіка. 2018. № 12. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6776>.

Феняк Л.А.

Вінницький національний аграрний університет

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ГАЛУЗІ САДІВНИЦТВА У ВІННИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

З огляду на особливості та тенденції сучасних змін у розвитку промислового садівництва, дослідження комплексу питань щодо підвищення ефективності функціонування галузі, пошук шляхів подальшого зростання обсягів виробництва плодів та ягід, нарощування експортного потенціалу набувають виняткової актуальності.

Нині найгострішою в сучасному промисловому садівництві країни є проблема визначення сукупності чинників ефективного функціонування галузі, їх ролі та значення у виробничому процесі. Адже виробництво високоякісної плодоягідної продукції має стати одним з пріоритетних напрямів розвитку сільського господарства, зважаючи на сукупність чинників, що лежать в основі успішного ведення садівництва.

Вінницька область традиційно займає провідне місце серед регіонів України по виробництву продукції садівництва, її переробки та вирощування посадкового матеріалу. Сприятливі природні умови, наявність мережі великих плодопереробних підприємств, значна місткість внутрішнього ринку плодів, ягід і продуктів їх промислової переробки та наявний експортний потенціал виробництва цієї продукції є важливими передумовами неперервного поступу промислового садівництва у Вінницькій області [1].

За площею сільськогосподарських угідь Вінницька область посідає 6-те місце серед регіонів України, але займає 1-ше місце за площею плодоягідних насаджень у плодоносному віці, яка складає 22,8